

Narrativa Xavier Pla

La força lírica del naufragi

Amb l'extraordinària novel·la breu *Cinc nits de febrer* (2000), una inquietant història d'amor posada al servei d'una prosa lírica, Eduardo Márquez (Barcelona, 1960) va trasbalsar més d'un lector. La frase lacònica i entretallada, l'energia imaginativa d'una anècdota aparentment senzilla, i un escenari vagament abstracte però explícitament europeu servien a Márquez per reflexionar sobre l'amor, les formes de la memòria i la pervivència dels morts. Era un llibre ple de radicalitats, una mostra de rigor narratiu, de densitat lírica, de creació de formes d'angoixa i de desassossec claustrofòbic. En aquell relat, era més important tot el que s'hi suggeria que no el que s'hi deia, afavorint una poetització de la història quotidiana amb un estil el·líptic amb ben pocs precedents en la literatura catalana.

Tres anys després, amb *El silenci dels arbres*, Márquez va demostrar que tenia un univers propi molt ben travat, amb unes constants temàtiques i una frase curta

plena de tensió interna. Amb *La decisió de Brandes* (2006), la seva tercera novel·la, que reprenia els temes de la identitat i la memòria com a eixos narratius, Márquez potser acusava una certa monotonia i fredor narratives, però seguia demostrant un prodigiós domini del ritme. Amb *L'últim dia abans de demà*, una petita gran novel·la sobre el fracàs, les pors personals i el dolor per l'absència, Márquez recupera aquella força de suggestió lírica, aquells detalls enigmàtics i inaprehensibles de la primera novel·la i hi afegeix una dosificada calidesa narrativa estreta de material sensible clarament autobiogràfic.

Entre el famós vers de Leopardi

Márquez té un estil el·líptic amb pocs precedents en català

“Naufragar m'és dolç en aquest mar” i la reflexió del novel·lista nord-americà James Salter sobre la imprevisibilitat de tot naufragi vital, la vida desballestada dels quatre personatges principals s'enfonsa quan, de cop, arriba la patcada i “les bigues cedeixen i s'esberlen”: les il·lusions, la vocació, l'amor, el matrimoni, la vellesa. El demà del títol és el dia en què el narrador, que no té nom, ha de portar les cendres de la seva filla Jana per llançar-les al mar. Sembla que el detonant narratiu de la memòria es produeix en una escena: quan el narrador es troba per sorpresa amb el seu amic de la infantesa Robert tocant una harmònica al costat d'un carro de supermercat al Portal de l'Àngel, com un sense sostre. Vint anys abans, el narrador, silenciós, insegur, amb vocació de poeta (en una ocasió, porta els seus poemes a Jaime Gil de Biedma i aquest dictamina: “*elucubraciones de un adolescente pretencioso*”), sempre s'havia sentit subjugat per la personalitat del seu amic. La família de Robert (el seu pare acostu-

mava a cantar “*queda inaugurado este pantano*” després de fumar) vivia en una torre al Putxet amb jardí amb una piscina en la qual la mare es banyava nua. De Robert vindran la iniciació al sexe, les drogues i el *rock and roll*, igual que l'arribada de Francesca, la frenètica i nerviosa fotògrafa amb qui completen el triangle amorós de fi-

Novel·la Jordi Torrents

Oblidar qui som

El tuf cendros i greixós de la foguerada d'una pila de brossa després de ploure sembla planar amb intensitat espessa en la particular visió de la canadenc Margaret Atwood d'un món en plena espiral de destrucció. L'imaginari post-apocalíptic en literatura o cinema sempre ens remet a la desolació de mons buits, d'inquietants silencis, de la bogeria primitiva, naïf i maldestre de *Mad Max*, de la tendresa primigènia del mecanoscrit de Pedrolo o de la soledat i la cruessa del McCarthy de la carretera. Atwood rebla més el clau, i ens situa en l'any 25 d'una nova era, quan un diluvi sec profetitzat pels Jardiners de Déu –grup que barreja ciència i religió– s'acompleix. Dues noies –la Ren i la Toby–, a partir de les quals gira l'eix de la novel·la, sobreviuen, però no saben què ha

passat amb l'altra. Fins aquí podria semblar una història tòpica al voltant d'un món que es desperta devastat, però no. Atwood, una mestra del llenguatge –amb l'esplèndida traducció de Marta Pera–, exposa un text farcit d'aventura, de llum i de foscor, narrant-nos el procés d'auto-destrucció de l'espècie humana i endinsant-nos en un laberint de disturbis, fugides i espècies animals alterades que deriven en conills fosforescents, xais mesclats amb lleons o porcs amb teixit cerebral humà.

Hi ha qui simplifica l'obra d'Atwood titllant-la d'activisme feminista o ecologista. Però és això, una simplificació injusta. Si el seu nom sorgeix cada any a les travesses pel Nobel, no és per una actitud pamfletària, sinó per la capacitat de teixir una prosa elegant, amb ritmes narratius

que ens deixen embadalits tant en descriure un simple examen d'abelles, com en fer-ho amb un projecte de restaurar espècies desaparegudes amb la preservació d'ADN.

Atwood perfila un món perillós, marcat per l'odi, la por a la diferència i la necessitat de proclamar supremacies a partir de la violència, un món en què el cos de la dona esdevé un objecte d'ús pervers i en què col·lectius entregats a la fe i l'esperança d'un Déu que castigui l'home viuen paret per paret amb d'altres que es dediquen a torturar i a estendre la seva, suposada, superioritat. Atwood, doncs, ens pica l'ullet i disfressa de cataclisme una història que és massa creïble per ser considerada ciència-ficció, massa cruel per ser definida com una broma, o massa sinistra perquè no ens obligui

a mirar, de reüll, aquella ciència que juga a ser Déu, o aquell Déu que també creu en la ciència. Aquesta darrera conjunció l'elabora a través dels Jardiners de Déu, una mena d'*ecofriquis*, àngels esparracats que utilitzen biovàters i mengen verdures biogèniques, i que conformen un petit univers paral·lel en un món ferit de mort, però que acaben sent els grans protagonistes de la novel·la tot i ser considerats uns pàries per la resta de grups que queden pul·lulant pel planeta.

Aquests jardiners, amb els seus Adams i les seves Eves, es creuen uns escollits capaços de detectar els símptomes del desastre i parlen d'una particular Apocalipsi per mostrar-nos com el món pot canviar la fesomia, el clima i les espècies, però mai la maldat humana, condemnada

Novel·la

L'Egipte immòbil d'Ibrahim

Carlos Zanón

Sonallah Ibrahim va escriure això el 2008: "L'important és que la situació actual és insostenible. Els preus s'encareixen cada dia més i, mentrestant, el rei, passant les hores al casino i els que s'haurien de fer càrrec de la crisi, *jugant a tiro*". I Ibrahim és egipci. I parla del Caire, de la societat egípcia de l'any 1948. Els continua sonant? És clar. A Egipte el temps és immòbil i la corrupció i els mals governs sembla que ho són. Atrapats entre ser el xa o l'aiatol·là Khomeini. I David Bisbal preocupat amb les piràmides.

Però ha estat l'oportunitat de la seva edició en català el fet que el teló de fons polític i social de la novel·la passi a primera línia. Perquè el llibre d'Ibrahim no és sinó una meravellosa història íntima, de mirades i portes ajustades, de frases i pensaments curts i minuciosos. Trossos esgarrats de la superfície de la realitat, els primers talls a la veu i els ulls d'un nen, que són els més profunds. Mai al llibre s'hi afronten les preguntes directes, els interrogants, les claus a priori essencials. Tot ho anem migdescobrint, extraviant i recuperant en un exercici de parsimoniosa memòria perifèrica. Conformant una agredolça narració sobre la solitud, la decadència, l'erotisme, l'amistat i l'amor fraternal.

Els ulls que ho miren tot són els d'un nen de 10 anys, fill d'un pare que podria ser el seu avi. Un home jubilat que mira de trobar una altra dona després de la desaparició de la mare del nen. L'absència d'aquesta dona condiciona un relat, però, que és superat per un emocionat cant sobre la derrota, la dignitat, la decrepitud viril i les mans d'un nen, que són agafades per un pare, i massa tiets, germanes, minyones i estranys.

Sonallah Ibrahim (el Caire, 1937) és també autor de contes i novel·les com ara *El comitè*, *Zaat* i *Warda*, i és membre fundador del moviment Kifaia (Prou!), d'oposició al règim a partir de postulats no islamistes. O sigui que molta sort, senyor Ibrahim i gràcies per *Mirades furtives*. *

Mirades furtives
Autor: Sonallah Ibrahim
Traducció: Jaume Ferrer
Editorial: Edicions de 1984
Barcelona, 2011
Pàgines: 233
Preu: 18 euros

L'últim dia abans de demà
Autor: Eduard Márquez
Editorial: Empúries
Barcelona, 2011
Pàgines: 152
Preu: 16 euros

Eduard Márquez ens ofereix una novel·la breu protagonitzada per tres amics i ambientada en tres èpoques històriques diferents

CRISTINA CALDERER

nal tràgic.

A diferència d'altres llibres seus, situats en llocs inconcrets o vagament centreeuropeus, en aquest llibre Márquez fa que tot passi entre Barcelona i unes emotives escenes al Port de la Selva. Són tres moments històrics que també donen un to de crònica sentimental i musical: al final dels anys seixanta, als

vuitanta i en l'actualitat. Les escenes se succeeixen entre silencis, barrejant passat i present, amb l'únic fil de continuïtat del documental d'animals que el protagonista veu per la televisió. Márquez domina com ningú certes estratègiques efectistes basades a fabricar frases boniques, curtes i lacòniques, disposades tipogràficament:

"Però no podrà ser. Ja no. La platja està buida. M'apujo el coll de l'abric. Ploro".

Impacta la manera com l'autor exposa les escenes íntimes al col·legi religiós, amb uns capellans de La Salle que s'expressen amb un castellà que fa posar els pèls de punta i que tant llancen esborradors contra el cap dels alumnes com cometen amb impunitat tota mena de maltractaments i abusos sexuals. Eduard Márquez denuncia sense concessions, sense jutjar, però tampoc sense amagar res: "*L'hermano Bartolomé m'abaixa els pantalons i els calçotets. Em toca el penis. Tinc la sensació que la seva mà és molt grossa. Massa grossa. Tranquilo, no pasa nada. L'hermano Bartolomé s'ajup i em llepa el penis. Tremolo*". En una altra escena de la novel·la, els records familiars brollen i s'amunteguen després de visitar els banys de Sant Sebastià, abandonats, amb les piscines buides. Francesca en fa fotografies i el narrador escriu un poema sobre Francesca fent les fotografies que més tard Robert elogiarà. Però ja tot només és una "esplendor fotogràfica de la decadència": els pares s'han fet vells i han emmalaltit. El matrimoni amb Nora ha fracassat. Francesca i Robert han desaparegut. El narrador només té els 623 grams que pesa l'urna amb les cendres de la seva filla. I tornarà a casa amb les mans buides. *

La canadenc Margaret Atwood narra la història d'un món futur marcat per l'odi i la por

JOHN MACDOUGALL / AFP

a una nit futura en què totes les hores seran iguals i que ens deixarà un planeta erm, amb fusta podrida i eines rovellades, per més que existeixi el somni de trobar un gen humà perfecte i immortal i que no depengui d'allò que l'autora defineix com el dolor romàntic.

Atwood sembla que ens parli de fe, de pors, de lluites de poder, d'un món que combina vegetarians radicals amb monstres assedegats de sang, però en realitat ens parla d'allò més bàsic i que ens fa por perdre: la identitat. És una reflexió sobre el fet d'oblidar qui som si estem sols, o sobre com quan ens movem en el fons del fons, els noms desapareixen i cap història ja no és certa. Com quan, després d'un incendi, el bé més preuat perdut no són els diners, sinó un simple àlbum de fotos. *

L'any del diluvi
Autora: Margaret Atwood
Traductora: Marta Pera
Editorial: Bromera
Alzira, 2010
Pàgines: 440
Preu: 20 euros

